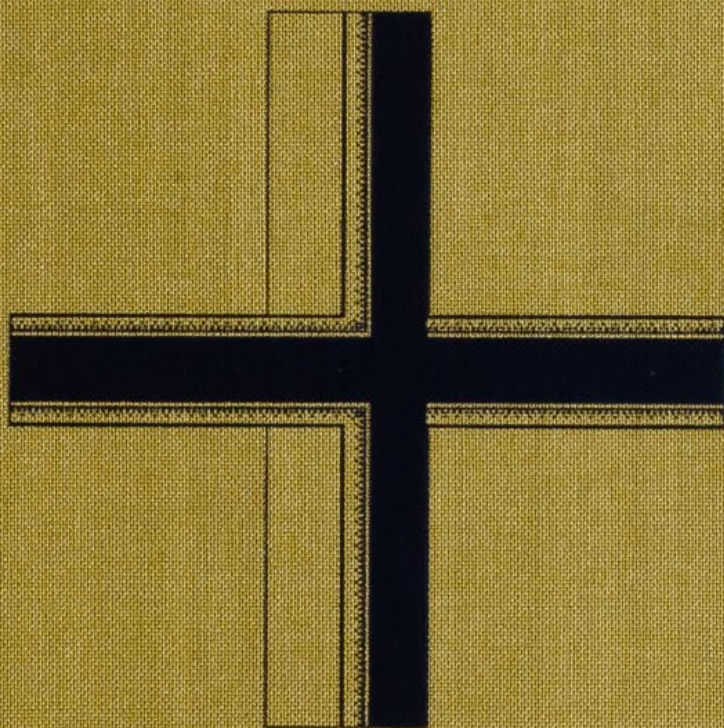

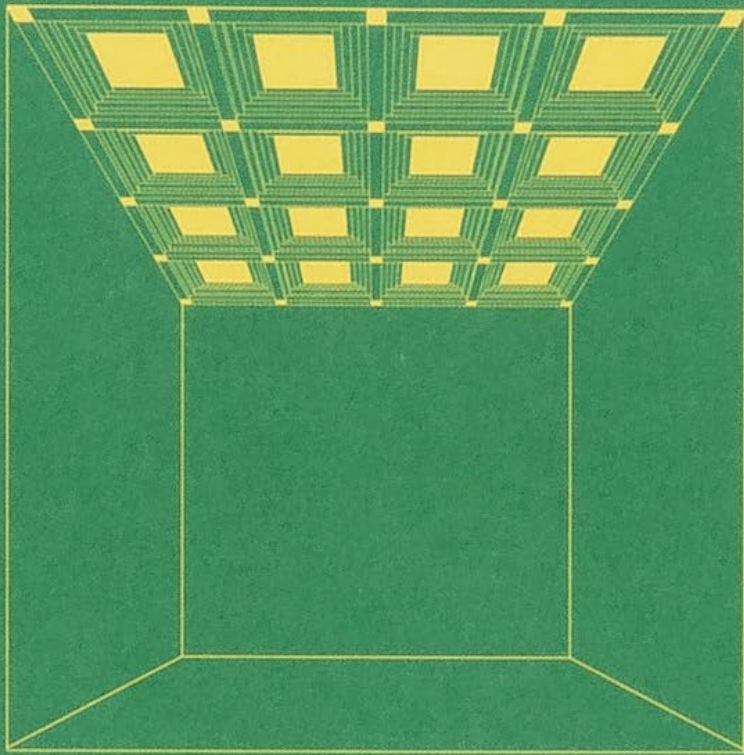
Het Detail

Marjolein van Eig

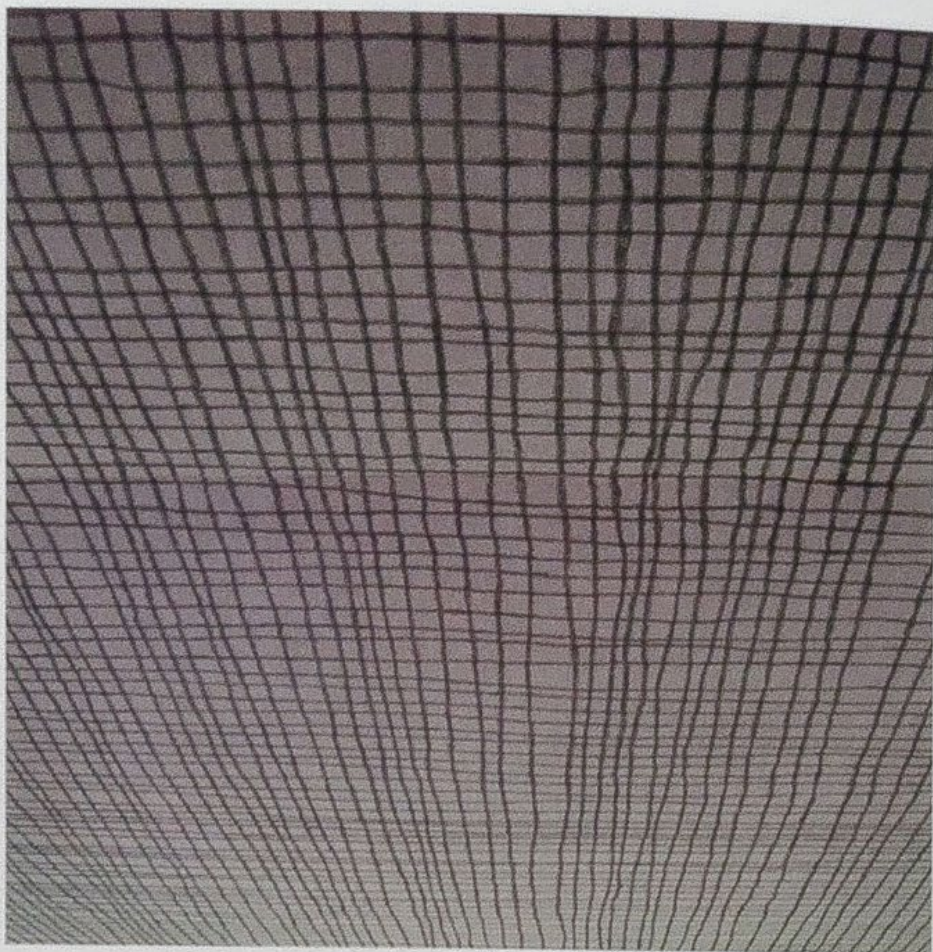
verpakking. De Thermen van Zumthor daarentegen toont een hoek *solid as a rock*. Deze hoek is uit steen geslepen, en klopt met de rest van het gebouw.

De fenomenologie laat ons anders kijken en dat is de moeite waard. Dat zouden we vaker kunnen doen.

08

Vlakken

“Vlakken zijn stilzwijgende, intrigerende beschutters van het dagelijks leven, ze staan aan de zijlijn maar onbewust kijken we er voortdurend naar.”

Vlakken

Het schijnt dat beduidend meer activiteit in de hersenen waar te nemen is, wanneer je naar een witte wand kijkt dan naar de televisie. Ik weet niet of dit waar is, maar het is een mooi gegeven. De witte wand laat je gedachten vrij, terwijl de televisie de gedachten voor je invult, je hoeft niets te doen. Dat laatste kan bij tijd en wijle overigens erg prettig zijn, maar dat terzijde.

Het doet me denken aan de monnikencel in het klooster La Tourette, van de Franse architect Le Corbusier. De ruimte, van nog geen twee bij zes meter, is een fijne plek, ingericht op de basale behoeften des levens. Bij binnenkomst de wastafel, gescheiden van het bed door een kast die aan beide kanten kan worden gebruikt; voor handdoeken aan de ene kant en voor een boek, wekker en leeslampje aan de bedzijde. Vervolgens een tafel met stoel, haaks op de gekleurde gevelpui. De wanden en het plafond zijn in de gehele ruimte grof gestuukt, behalve tegenover de tafel, hier is de wand glad. Met deze onderscheidende oppervlaktebehandeling is de ruimte op een eenvoudige manier geleed. Le Corbusier maakte deze wand bovendien glad om de gedachten niet te laten 'vasthaken' op de spachtelputz, maar ze vrij te laten.

Vlakken zijn stilzwijgende, intrigerende beschutters van het dagelijks leven, ze staan aan de zijlijn maar onbewust kijken we er voortdurend naar. Tijdens het eten, het wakker liggen, als we nadenken, werken, praten of op het toilet zitten. Vooral binnenshuis kunnen we elk vlak, of stukje vlak, uittekenen. Georges Perec, een Franse auteur uit de vorige eeuw, heeft een leuk boek geschreven getiteld *Especies des espaces*, in het Nederlands vertaald met *Ruimten rondom*. Het boek zoomt per hoofdstuk ruimtelijk uit; van de bladzijde in een boek, via het bed en de kamer naar het appartement, de straat, de stad, de wereld en uiteindelijk de kosmos.

00
The Red House
Tony Fretton Architects,
Mark Pimlott
London, 2011
Foto: Mark Pimlott

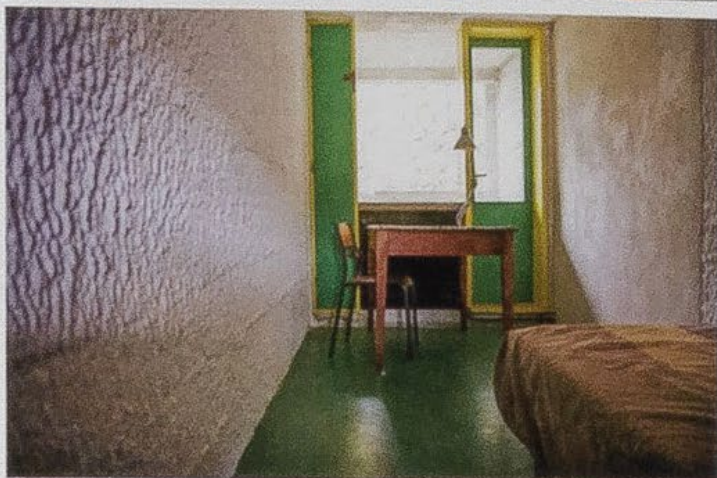

01
Koelmalaan
Bureau VanEig
Alkmaar, 2020
Foto: Allard van der Hoek

02
Plafond Markt Marrakech
Foto: Marjolein van Eig

03
Jachthuis Sint Hubertus
H.P. Berlage
Hoge Veluwe, 1920
Foto: Marjolein van Eig

04
Kerk, Zwitserland
Foto: Marjolein van Eig

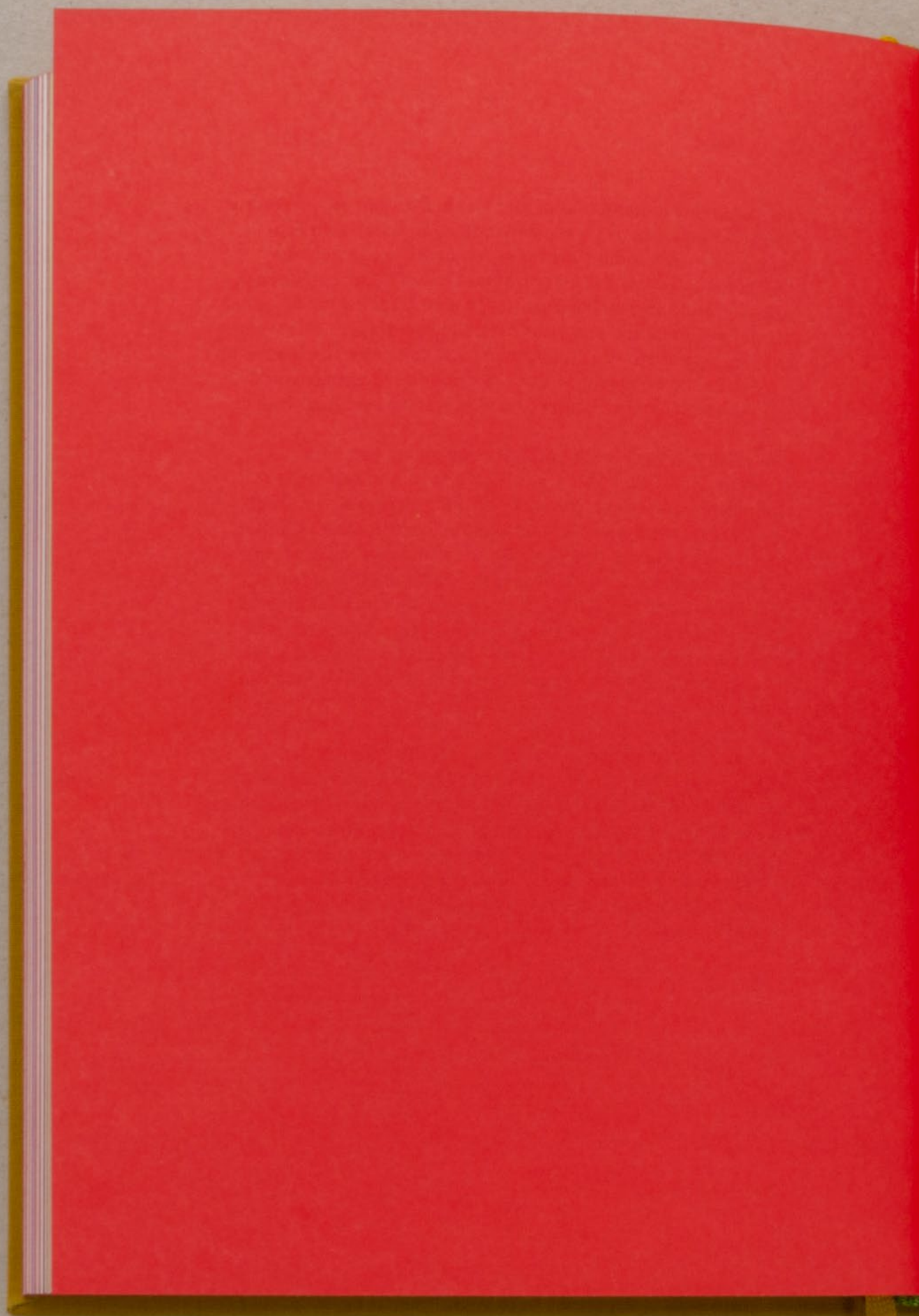
05
Couvent de la Tourette
Monnikencel
Le Corbusier
Éveux, 1960
Foto: Garret Rock

Over muren zegt Perec het volgende: "Ik hang een schilderij aan de muur. Daarna vergeet ik dat er een muur is. Ik weet niet meer wat er achter de muur zit, ik weet niet meer dat er een muur is, ik weet niet meer dat die muur een muur is, ik weet niet meer wat een muur is. De muur is niet meer datgene wat de plek scheidt van andere plekken waar andere mensen leven, de muur is alleen de ondergrond van het schilderij. Er zijn schilderijen omdat er ook muren zijn. Mensen moeten kunnen vergeten dat er muren zijn en daar hebben ze niets beters op gevonden dan schilderijen. Schilderijen wissen muren uit."

Schilderijen wissen muren uit. Door een schilderij op te hangen verdwijnt de muur, het schilderij trekt alle aandacht.

Een ander vlak waar we veel tijd aan besteden, is het plafond. Bij het wakker worden, als we de slaap niet kunnen vatten, aan tafel na het eten met de handen in de nek, bij de tandarts. Waar we vroeger echter los gingen met de slagroom-stucspuit, schrootjes of ander houtwerk, zien we tegenwoordig niet veel meer dan een glad vlak als we naar boven kijken. En in de meeste kantoorruimtes begeleidt het systeemplafond onze gedachten. Hier is het plafond een verdeel- en heersplek geworden van de installatietechniek, met lichtbakken, sprinklers en roosters, afgewerkt met gipsplaten in profielen. Gipsplaten die bij de kolommen afgesneden worden en de profielen er omheen geknutseld.

Ik pleit voor de herwaardering van het plafond, als belangrijk vlak in de ruimte. Kunstenaar Mark Pimlott bracht een aantal intrigerende plafonds aan in het Red House van Tony Fretton in Londen. Hier geen cassettes of slagroomsput, maar een subtiel reliëf in de woonkamer en een zorgvuldig aangebracht lijnenpatroon in de eetkamer. Deze ingrepen wissen het plafond niet uit, zoals het schilderij aan de muur bij Perec, maar ze versterken het karakter van de ruimte. De ingreep doet het plafond niet vergeten, maar vraagt op een subtiel manier om aandacht. Waar gaat die lijn naar toe? Het lijkt wel een

18

Klink

“je kijkt naar ze maar je ziet ze niet.”

Bewassen

Zoals het met veel dingen het geval is; je kijkt naar ze maar je ziet ze niet. Je kijkt erlangs. In dit geval om naar buiten te kijken. Omdat daar wat gebeurt. Of om na te denken. Een ander perspectief te hebben. Maar ondertussen gebeurt het daar niet. Het gebeurt namelijk aan de rand. Die rand waar je tijdens het bellen tegenaan leunt of aan zit te friemelen. Van hout, staal, beton (!), aluminium of plastic. Daar zit de belangrijkste aansluiting van de architectuur: het kozijn in de gevel.

Wij, gedeformeerde geesten in het architectenhoofd, kijken er natuurlijk, ongemerkt of niet, altijd naar. Thuis, in de auto, in de trein of in de boot. In de boot? Toevallig heb ik eens een hele zomer, liggend in het vooronder, gestaard naar een raam in een aluminium frame dat was opgenomen in een roestige stalen boot. Het kwam zo uit, manlief kocht een boot, ondergetekende besloot voor zichzelf te beginnen en om kosten te besparen namen we de boot naar Goeree-Overflakkee in plaats van het vliegtuig naar Amerika. Met tien kilometer per uur was Scharendijke het hoogst haalbare. Er was zodoende een hoop tijd om naar dat aluminium kozijn te staren.

Opvallend aan dit bootkozijn is dat het, klonk, zo in het staal gejaxt is. Die boot is één grote koudebrug. Met een Rc-waarde van 0. Hoewel je het dan bij kozijnen weer over de U-waarde hebt. Waarom is dat? Het antwoord moet ik, ondanks het detailniveau van deze rubriek, schuldig blijven.

Er was een tijd dat men geen eisen stelde aan de warmteweerstand van de gevel. Kon je lekker de betonnen kaders zo het metselwerk in laten lopen. En dunne kozijnen van staal maken.

00
Woningen te Nagele
Jan en Gerrit Rietveld
Nagele, c 1960
Foto: Rijkswaterstaat
CC0

01
Rivierenbuurt
Amsterdam
Foto: Marjolein van Eig

02
Rivierenbuurt
Amsterdam
Foto: Marjolein van Eig

03
Pleinen
Hans van der Heijden
Architect / biq
Eindhoven, 2010
Foto: Stefan Müller, Berlijn

hier zijn eigen doorzonwoning met tuin en slaapverdieping. Met een fijne woningplattegrond; zes meter breed, zes meter diep, een keuken in de bijbouw en vier slaapkamers boven met inbouwkasten.

Geen zolder.

Een zolder was *not done*. Men vond het hopeloos ouderwets. Een zolder werd in verband gebracht met de benauwde oude stad, de smalle straten en kleine huizen. En dat wilde men niet meer. Het was zelfs verkeerd om een zolder te maken, getuige een brief die te zien is in het museum. Onethisch. Het leven had kennelijk geen rommelzolder meer nodig. Alles zou passen binnen de lijntjes.

Het leverde een dorp op zoals de wijk Pendrecht in Rotterdam, maar dan met enkel laagbouw, doorzonwoningen. We waren er op een grauwe dag. Het grote veld lag er uitgestorven bij. Te groot om lekker op te spelen. De straten waren breed, evenals de stoepen en de voortuinen. De ruimte waaierde aan alle kanten weg. Beschutting was, afgezien van de tuinschuttingen, ver te zoeken. Alle platte doorzonwoningen (van Rietveld) waren hetzelfde, behalve het paneel tussen de ramen van de begane grond en de eerste verdieping. Per veld hadden ze een andere kleur. Rood, geel, oranje, groen, blauw. Onze kinderen hadden er al hun zakgeld voor over als we hier maar niet naartoe zouden verhuizen.

Louis Van Gasteren maakte in de jaren zestig een boeiende documentaire over de totstandkoming van Nagele. Mannen met sigaretten buigen zich over tekeningen en maquettes. De voice-over spreekt in deftig Hollands over de 'bevrijde arbeider' en de culturele kern van de Noordoostpolder Emmel-éúrd, waar vrouwen achter de wandelwagens lopen. De enthousiaste, toekomstgerichte toon is aandoenlijk, evenals de ideeën over de maakbaarheid van de samenleving. Als ware het de *Truman Show*. Het is allemaal te zien in Nagele en in het Museum Nagele. Het zit in een sympathiek voormalig kerkje van architectenbureau Taen en Nix. Met plat dak.

Van 2015 tot 2019 schreef Marjolein van Eig de rubriek 'Het Detail' voor vakblad de Architect. In ruim 30 columns bekijkt en beschrijft zij details die met architectuur te maken hebben. Ze relateert ze aan dagelijkse handelingen, ervaringen en herinneringen en verbindt ze met hedendaagse thema's. Van alles passeert de revue: van striptekeningachtige architectuur in Rotterdam tot de geur van de deurklinken en de sauna-uitstraling van houtbouw. Loketten, een detail dat we dagelijks onbewust zien, wordt onder de loep gelegd. Net als de deur die verbindt en tegelijkertijd uitsluit. En wat is te prefereren: een plat of een schuin dak?

In deze publicatie zijn haar teksten gebundeld. Daarbij bieden de essays van Mark Pimlott en Violette Schönberger en het nawoord van Hans van der Heijden de lezer een kader. Zij plaatsen 'het detail' in een wetenschappelijk, historisch en toekomstig perspectief.

Elk hoofdstuk is verrijkt met een iconische tekening. De kleurrijke vormgeving prikkelt de lezer om regelmatig over één of meerdere details te lezen.

'Van Eig kan tot haar dood over details schrijven, zei ze. Ik hoop dat ze dat doet.' Merel Pit, hoofdredacteur, de Architect

'Wat staat de architect te doen? Deze vraag lijkt ten grondslag te liggen aan de serie genereuze stijlvolle en geestige episodische essays van Marjolein van Eig die hier is samengebracht.' Mark Pimlott, assistant professor, Interiors Buildings Cities, TU Delft.

Dit boek is een schatkist voor eenieder die geïnteresseerd is in de gebouwde omgeving.